

Němcové a Stivínové, není vůbec východiska. Tím mravním políčkem, zasazeným na ústa, která nám lají, a ve chvíli, kdy nám lají, míním článek *Lid a věda* od F. V. Krejčího, otištěný v témže čísle Práva lidu, v němž se spílá Kmeni „hysterických“ a „bigotních“. Nuže, co činí redaktor Práva lidu F. V. Krejčí ve stati „Lid a věda“? *Staví se na podobné stanovisko, na jaké jsem se postavil ve svém článku „Proti návrhu Macharovu“ já a ve své stati „Dělník a náboženství“ v minulém čísle Kmene p. Antonín Macek.*

Kdo nevěříš, tomu otisků ji ukázkou z ní alespoň tyto dva odstavce:

„Moderní věda zklamala, toť jedna z nejtrpěch zkušeností a pro další duševní život nejdalekosáhlejších, jež si lidstvo z této doby odnese. Ne osvoboditelkou lidstva, ale novým nástrojem násilí a poroby ukázala se ta věda, na niž bylo uplynulé století tolik pyšno. Všecky své metody, prostředky a vynálezy dala k dispozici militarismu, takže ten se dnes smí holedbat, že jeho vítězství na bojištích jsou „zorganizovanou vědou“. Zato neměla nic pro útěchu trpícím a hladovícím než chladná fakta; jejich srdce nedovede zvednout, pro jejich mysl, zoufale bloudící v temnu dnešních strastí, nemá světla ani povznesení. Krčí jen rameny a pomáhá organisovat další vraždění. Tím méně může dáti dnes lidu, jenž nemá přece času a možnosti vyškolit se v jejich metodách a ovládnout její zásobárny fakt. Spíše než vědeckého poučení potřebuje lid dnes povznesení srdce a světla v duši. Je proto přirozeno, že to bude hledat u jiných mocí a hodnot kulturních, když mu toho nedala věda. A dle toho bude nutno napříště zaříditi osvětovou činnost v lidu. Popularisace vědy tu nepostačí, vědění samo neučinilo by člověka lepším ani šťastnějším. Nutno vychovávat celého člověka a zejména jeho duchovní a mravní bytost, neboť zachránit člověka z nynější strašlivé zkoušky a vyvést jej na výsluní lepší a pravé kultury, toť úkolem zítřka a už i dneška.“

„Že slavená moderní kultura pravou kulturou nebyla, to ukázala tato čtyři leta války až příliš bolestně. Tato kultura vědy a technických vynálezů šla ruku v ruce s duchem kapitalismu: hověla jeho hmotatství a jeho přezírání lidské duše. Jaký zájem by měl proto právě lid, aby pomáhal udržovati tohoto ducha mechanických fakt, toto přečnávání suchého rozumu a praktických vědomostí, t. j. vědomostí, jichž lze chytře využití a jimiž je možno získat bohatství a ovládat jiné lidi? Lid měl vědu proto jen v takové účtě, že ji ztotožňoval s moudrostí a spatřoval v ní nejvyšší možnost poznání. Kde věda dosahuje těchto výšin, zasluhuje úcty vždy a zůstane v každé době jedním z nejpyšnějších divů lidského ducha. Ale pouhé vědomosti nemají ještě co činit s moudrostí. I znamenitý učenec může být člověkem pošetilým a kromě svého oboru zcela obmezeným. Vědomosti jsou nutny a užitečny, ale nutno je podříditi vyšším účelům kulturním a životním. Ale budou to vždy jen vědomosti z určitých oborů, systémy fakt osvětlujících jednotlivé úseky přírody a života, ale nemohouci nám říci pranic celkového a definitivního o jejich podstatě.“

Ano, p. F. V. Krejčí obrací se proti vědě mnohem přikřeji, než jsem učinil já a myslím, nespravedlivě.

Věda, alespoň věda opravdová, neslibovala nikdy lidstvu ani poučení o příčinách prvotních, ani rozřešení posledních záhad o určení člověka. To očekávali od ní a slibovali za ni jen vědeckí nedovzdělanci a polovzdělanci, kteří ji chtěli nahraditi filosofií a náboženství. Opravdoví vědci nebyli nikdy tak osobiví.

Ještě o Národní čítance a leccems jiném

Nakladatel p. B. Kočí poslal mně opis dopisu p. Jaroslavu Hilbertovi, kde vrací útok „starého knihkupeckého účetního“, a opis dopisů redaktorů Národní čítanky profesora Němce a učitele Merhouta Syndikátu českých spisovatelů, v němž vykládají záležitost p. dra Hanuše Opočenského, abych si je pozorně přečetl a podle nich opravil omyly v notickách p. — *oba* v našem listě.

Hlavní skutečnost opravil, respektive doplnil však již pan — *ob* sám ve své ložnici z čísla minulého. Honorář za tiskovou stranu 8° formátu bude postupovati s každým 10000 výtisků, při prvním desetitisíci bude činiti 10 K, při druhém 15, při třetím 20 K. Při 30000 výtisků, dnes již subskribovaných, činil by tedy celkem 9 600 K, čítám-li objem knihy na 30 archů.

Co nového uvádí p. Kočí v obou dopisech, jest to, že přidá asi 5—6 archů, aniž zdraží čítanku, a dále, že na přání redakce bude věnováno slušné procento z čistého zisku „některému velmi důležitému podniku národnímu, který posud nesmí býti jmenován“. A dále ovšem přistupuje k výlohám honorář redaktorům, který není však nikde udán.

To jest meritum obrany p. Kočího.

Uveřejňuje je, nemohu se však přece ubrániti dojmu, že i *takto* honorář autorský není vysoký a není zejména *úměrný* zisku z publikace, kterou očekává obrovské rozšíření jako dílo, jemuž patronují naše oficiální ústavy osvětové a do něhož přispěli skoro všichni přední národní pracovníci.

Pan Kočí ve svém dopise p. Hilbertovi s hrdostí dovolává se toho, že plativá honoráře 10—20 procent z hrubého příjmu. To by činilo již nyní u Národní čítanky 36 až 72 tisíce korun, místo necelých 10 tisíc, které dává p. Kočí. Nebo, abychom byli přesní, odečteme-li knihkupeckou provizi: alespoň 24 až 48 tisíc korun. Rozdíl, jak vidět, nikterak nepatrný!

Pan Kočí staví ve svém dopise vedle sebe obchodní jednání své a jednání jiných nakladatelů. Píše na příklad, že rodina Alšova obdržela od něho celkem 7500 K honoráře za knížku o třech arších a táže se ironicky: *A kolik dostal Aleš za dva silné svazky Špalíčku? Vůbec nic!* Pan Kočí naráží tu na dva sborníky kreseb Alšových k písním a říkadlům lidovým, které vydal p. K. B. Mádl u Otty, tuším r. 1912. Je-li pravda, co zde píše p. Kočí — a vzpouzí se všechno ve mně uvěřiti tomu —, pak jest to hanba monumentálně historická a měla by přejít vedle pověstné Grégory „kritiky“ Rukopisů Alšových do všech příštích životopisů mistrových...

Ale více než tato materiální stránka Národní čítanky, o níž píši jen na vyzvání p. Kočího, zajímá mne její vnitřní život: její spolupracovníci, ti, kdož jsou mezi nimi, i ti, kdož tam — nejsou.

Na př. hned p. dr Opočenský. Měl napsati dvě důležité kapitoly z českých dějin, „Bílou horu“ a „Po Bílé hoře“, tedy vypsati protireformaci českou. Ale jest k tomu p. Opočenský povolán? Stačí na to svými silami? Jak to, že volba redaktorů padla právě na něho, že byli pominuti mladší historikové mnohem, mnohem významnější, na př. dr Kybal, na něhož si vzpomněla redakce až po katastrofě s Opočenským, nebo mladý badatel František M. Bartoš, jehož studie česko-bratrské jsou z nejlepších a nejzávažnějších v moderní české historiografii? Kdož jsou odborní historikové, vědci, že nekřivdím p. Opočenskému, řeknu-li zde o něm, že jest ha-

datel zcela bezvýznamný. Co nám vylíčil ze svých styků s ním p. Merhout v dopise Syndikátu českého spisovatelstva, jak si dal Opočenský opatřovati od něho teprve v poslední chvíli nejzákladnější literaturu, Gindelyho Dějiny povstání českého, jest přímo žalostné. To mluví za celé stránky; to napovídá, jak budou se pěci články do Národní čítanky, nepravím všemi (jsou mezi přispěvateli jejími četná jména, která vylučují každé podezření), ale hanba dost veliká, alespoň některými...

Nebo v prospektu čtu, že stal „Česká literatura v 19. století“ napiše p. František Sekanina. Pan Sekanina jest jistě poctivý dělník literární, svědomitý referent literární, který stačí na deník lidový, ale jest s takový závažný úkol, jako jest ten zde? Jest možno říci předem, aniž jej urážím, že nikoli. Takový úkol žádá průpravy dlouholetého přísného studia odborného, nemá-li autor podati jen diletantský odvar z cizích děl...

Zato jsou lidé, jež hledáš mezi spolupracovníctvem, poněvadž víš, že měli by co říci svému národu, ale nenalézáš jich. Na př. jméno Emanuela Chalupného. Stará fysika znala „horror vacui“, moderní česká duše má svůj „horror personae“, nechuf k osobnostem, kterou to lze jediné pochopiti. Mohu nesouhlasiti někdy s methodou i s výsledky jeho bádání, a přece neumenšujuje to mé úcty k němu jako k závažné osobnosti, jejíž hlas zasluhuje vždycky poslechu a úvahy a nemá býti pomíjen zvláště při takových příležitostech, jako jest Národní čítanka. Co se ostatně stalo dru Chalupnému, jak ti, za něž se exponoval kdysi v Přehledu a proti nimž marně hájil v něm radikální stanovisko české politiky, když se ze „Šavlů obrátili v Pavly“, obrátili se — patrně proto, že obracení měli již jednou v krvi — ve svém novokřtěneckém radikalismu zády i k němu a přestěhovali se do jiného tábora s oficiálně pravověrným praporem radikálně vlasteneckým, zasluhuje si svého Aristofana. Starý Attičan psal svou Lysistratu prostřed války peloponneské, nic se neohlížeje na její hrůzy. Věřím, že přijde i český Aristofanes, který napíše dějiny žalostných přemetů a kotrmelců české intelektuálně luzy, která projevila tak nádherné pudy sebezachovavací a konservovala celou svou bezkarakternost pro lepší budoucnost. Bylo jí to umožněno jen tím, že ústa, nohy, žaludek a jiné méně ušlechtilé údy a orgány těla lidského jsou u ní mnohem vyvinutější než mozek a srdce.

Ještě Zvěřinova „Hydra“ a Právo lidu

Z článku p. Zvěřinova „Hydra“, uveřejněného v 17. čísle Kmene, jalo se Právo lidu po čtrnácti dnech v zoufalství a hněvu, že byla rozbita schůze Šmeralova, vytloukatí politický kapitál způsobem hodným politického bankrotáře. Článek dra Zvěřiny prohlásilo za účelnou a promyšlenou výzvu k potírání socialismu v Čechách násilím, z dra Zvěřiny učinilo vůdce a původce „zvěřince“, jak se ušlechtilé vyjadřuje, t. j. všech projevů novinových, obračejících se proti neslušnostem tisku šmeralovského, a zejména obvinilo jej *živě a podvodně*, že prý *doporučuje přímo vraždu jako politický prostředek proti českému socialismu*.

Napsal jsem a uveřejnil ve Večeru 5. července proti tomuto překrucování a lhaní tento protest:

1. V politické lokálce dnešního Práva lidu píše se, že v článku dra L. N. Zvěřiny „Hydra“ v 17. čísle Kmene byla *vražda „přímo doporučována jako politický prostředek proti socialistickému nebezpečí v Čechách“*.

Dovolte, abych ve Vašem listě veřejně prohlásil to za *bidnou lež a pomluvu*. Ani přímo, ani nepřímo nestojí nic takového v článku dra Zvěřiny „Hydra“. Vyzývám zde veřejně Právo lidu, aby *doslovným citátem* z článku dra Zvěřiny dokázalo své tvrzení.

Dr Zvěřina *konstatoval* pouze, že *Francie* „zavila se hlízy v začátcích — Jaurès padl výstřelem nepřítelů individua, Francie, řičící se vstříc tolika nebezpečím, oddychla si po prvé aspoň zde“. Nic víc.

Na české poměry nijak a nikde tohoto případu neobrancel a ani přímo, ani nepřímo vraždy politické nedoporučoval.

2. Právo lidu *klame* své čtenářstvo, když tvrdí neustále, že dr Zvěřina psal proti socialismu, nebo proti straně sociální, nebo proti sociální demokracii, nebo dokonce proti dělnictvu. Dr Zvěřina označil zcela jasně, koho míní „českou hydrou“. Hned na počátku své stati napsal, koho potírá: „*A aby mi bylo rozuměno: Dr Šmeral et consortes*“ — ti a *jen ti* jsou mu hydrou. *S úctou a sympatiemi* mluví ve svém článku výslovně o sociálních demokratech protivného směru, o Habrmanech, Modráčcích, Picích.

3. Ve své stati řekl dr Zvěřina v podstatě totéž, z čeho nejednou a výrazy často tvrdšími obvinili Právo lidu a jeho šmeralovskou skupinu *sami sociální demokraté*, jako Modráček a Habrman, a co jest přesvědčením nejen valné většiny inteligence, nýbrž skoro celého českého lidu, i poctivého a čestného lidu dělného. Mravní rozhořčení Práva lidu jest pokrytecká komedie, novinářský manévř, který má zakrýti *rozklad ve vlastním táboře, pokračující den co den zoufaleji*.

4. Právo lidu uráží dra Zvěřinu i *osobně* — stavi jej do jedné řady s *redaktorem pornografického plátku, soudně stíhaným a trestaným*. To jsou manýry žlutého tisku a revolverové žurnalistiky, které zhnusily Právo lidu kdekterému slušnému člověku v Čechách, patřič si k té neb oné straně politické; manýry, na něž jest jediná odpověď: *hnus a opovržení* — což nejsou má slova o Právu lidu, nýbrž *soud vynikajícího předáka sociálně demokratického!* —

Odpovědi dostalo se mně 6. července v rubrice „Páté přes deváté“ toho smyslu: že prý se tvářím prostoduchým, že prý slova mnou citovaná úplně postačují k obvinění, jež proneslo Právo lidu, že prý mně odpouští Právo lidu vzhledem k velikým službám, jež jsem prokázal české kultuře v minulosti, dnešní mé spílání a že prý od Francouzů měl bych se konečně naučiti polemické služnosti.

Vyzval jsem Právo lidu, aby dokázalo *citátem* z článku dra Zvěřiny, kde „*přímo doporučuje vraždu jako politický prostředek v boji proti sociálnímu nebezpečí v Čechách*“. Místo důkazu dostalo se mně vytáček, lichotek a napomenutí — všeho jediným dechem, jak již to mají ve zvyku farizejci a obojetníci.

Opakuji tedy znova: Právo lidu *lhalo*, když obvinilo dra Zvěřinu z toho, že „*doporučuje přímo vraždu jako politický prostředek proti socialismu v Čechách*“. Nic takového *není* v článku Zvěřinově. Z něho — z věty, kterou jsem citoval — jest možno *nanejvýše* vyvoditi, že *souhlasil pro praelerilo* se zavražděním Jaurésovým v situaci *výjimečné a zoufalé pro nacionální myšlenku francouzskou* — ale nikdy, že *doporučoval u nás, v Čechách, v poměrech zcela jiných a normálních, vraždění českých socialistů*. To jest něco zcela různého a Právo lidu *falšovalo* smysl článku Zvěřinova, když mu podsunulo doporučování a propagování politických vražd v Čechách; *falšovalo* jeho smysl a ráz, když jej líčilo jako účelnou a smluvenou výzvu k násilnické akci politické.